

Okul Öncesi Montessori Eğitimi Yaklaşımında Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık

Şebnem NOYAT¹, Çağatay İNAM KARAHAN², Ali Osman ALAKUŞ³

¹Öğretmen, sebnemnoyat@hotmail.com

²Prof., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, caगतaykarahan@gmail.com

³Prof.Dr., Dicle Üniversitesi, aalakuş@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 07.09.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 17.11.2018

e-Yayım/e-Printed: 11.01.2019

DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.1902>

ÖZ

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim programında yer alan görsel sanatlar eğitimi ders konularının, Montessori Eğitimi Yaklaşımı programı uygulanarak, yaratıcılık gelişmelerine etkisinin nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. 48-66 (ay) yaş grubundaki 20 öğrenciye Montessori Eğitimi Yaklaşım programı, aynı yaş grubundaki 60 öğrenciye Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Merkezli Yaklaşım uygulanmış ve iki yaklaşım karşılaştırılmıştır. Görsel sanatlar eğitimi dersi, Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi programı Öğretmen Merkezli Yaklaşım ve Montessori eğitimi yaklaşımı ayrı araştırma gruplarında eşit üniteler halinde uygulanarak işlenmiştir. Bu araştırma ile görsellerle yapılan anlatım sunumlarının öğrencilerin yaratıcılıklarına etkileri, sanat çalışmalarının özgünlük ve yenilik açısından yansımaları, özgür bırakılan çocukların derse karşı tutumları, öğrenci başarısına etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçları, Montessori Eğitimi Yaklaşımı uygulanan sınıftaki öğrencilerde yardımlaşmanın önemli ölçüde arttığı, çocuklara yönelik yönerge olmadan derslere kendi istekleri doğrultusunda katıldıkları, yaratıcılıklarının olumlu yönde geliştiği ve malzemelerin yerlerini öğrenerek ihtiyaç duyduklarında aldıkları görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı Programı Öğretmen Merkezli Yaklaşım ile işlenen görsel sanatlar eğitimi derslerinde, öğretmenlerin görsel materyalleri, örnek modelleri, anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullanmaları öğrencileri yönlendirerek özgün ve yeni fikirleri sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaratıcılıklarının sınırlanmasında malzeme dolaplarının ulaşamayacakları yükseklikte kapalı dolaplarda bulunmasının da etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maria Montessori, sanat eğitimi, , özgünlük

Art Education and Creativity in Preschool Montessorian Educational Approach

ABSTRACT

In this research, the effect of Montessori education approach on the creativity of pre - school children in visual arts lesson was investigated and the creativity developments in students were observed. 20 students between 48-66 (months) in the age group were applied the Montessori Education Approach and 60 students were applied the Ministry of National Education Teacher-centered Approach program and these two were compared to each other. Equal units are applied in both programs. This research has tried to determine the effects of visual presentations on student's creativity, reflections of artworks in terms of originality and innovations, attitudes of liberated children to lesson and their effects on achievement. The results of the research show that in the classrooms where the Montessori Education Approach is applied, the cooperation is significantly increased, the students are participated to the lectures without any instruction, the creativity is developed in the positive direction and it was seen that the students learned the places of the materials and took it when they needed it. In the visual arts education courses implemented by the Ministry of Education Program Teacher Centered Approach, teachers use visual materials, sample models, narration and question-answer methods to guide the students and reach the result which limits original and new ideas. It has been observed that the limitation of the creativity of the students is the effect of the presence of the material cupboards in closed cupboards at the height that they can not reach.

Keywords: Maria Montessori, art education, originality

1. GİRİŞ

Okul öncesi eğitimi, sosyal hayatta toplumun değer yargılarını ve gündelik yaşamdaki insanı yönlendiren tüm gelişimlerin, duyguların, düşüncelerin, yaratıcılığın ve kendini ifade etme şeklini öğreten eğitim sürecidir. Başal'a (2003) göre, okul öncesi eğitim; Kişiliğin temellerinin atıldığı, gelişim düzeyinin yüksek olduğu, beyin, motor, sosyal, bilişsel, duyuşsal ve dil gelişiminin yaşandığı 0-6 yaş dönemini kapsar.

Yaratıcı bir toplumun kökleri okul öncesi eğitime dayanmaktadır. Okul öncesi eğitimde, yaratıcılık konusu önem arz etmiş, bu bağlamda pek çok ülke eğitim programında iyileştirmelere gidilmiştir. Farklı ülkelerin, okul öncesi eğitim programında yaratıcılık konusu resmi olarak yer almıştır (Aslan & Aslan Cansever, 2009). Okul öncesi programın sanat eğitimi derslerinde öğrencilerin yaratıcılığını ortaya çıkarabilecek aktiviteler yer almıştır.

İnsanın hareket özgürlüğünün bebeklikten itibaren önemli olduğunu okul öncesi eğitiminde konulan sınırlamaların ve dikte edilen kuralların öğrenme güçlüğüne sebep olduğunu düşünen Montessori, bu konunun tartışılmaya bile gerek olmadığını söyler. Montessori, materyallerinde de çocuğun hareket becerisini güçlendirecek aktivitelere yer vermiştir. Montessori eğitimi yaklaşımı programında otuz altı ay, altmışaltı ay arası çocuklarda özgüven, başarıma duygusu, yapabilme, uygulama yapmaya istekli olma hali geliştirir. Özgüven gelişimiyle birlikte serbest hareket edebilme başkalarına yardım etme isteği duygusunu ön plana çıkarır. Bu eğitim programını uygularken zorlama yoktur derse ilgi çekme, eğitmenin rehberlik ederek çocuğun dikkatini istediğimiz noktaya hareket ettirme eğilimi vardır. Öğrenme mekanizmasını harekete geçirebilmemiz için Montessori eğitim araçlarından yardım alarak öğrenmeyi mükemmelleştirebiliriz. Öğrenci öğrenme duygusunu yaşadığı noktada artık eğitimin bir parçası olup işlem sıralarını kendi istediği şekilde uygular. Zorlandığı noktada arkadaşlarını veya rehber öğretmeni gözlemleyerek hareketleri ve uygulamaları yapmaya başlar (Çakıroğlu Wilbrant, 2012).

Montessori Eğitimi Yaklaşımı, dünyanın değişik ülkelerinde Montessori okullarının açılmasıyla öğrenilmeye başlandı. Montessori, bu programı ilk kez zihinsel engelli çocuklar üzerinde uygulayıp başarısının farkını hissettikten sonra normal çocuklarda da uygulanabilirliğini denemiştir. Başarı elde ettikten sonra materyallerini geliştirmeye ve çevresindeki eğitimcilere ve araştırmacılara tanıtmaya başladı (Öngören, 2008).

Maria Montessori çocuklar ile ilgilenirken, diyalog halindeyken yetişkin bireylerden farklı davranmamamız gerektiğini, karşımızda yetişkin ile sohbet ediyormuş gibi cümleler kurmaya onlara kendilerinin bir birey olduğunu hissettirmenin önemini belirtmiştir (Çakıroğlu Wilbrandt, 2015).

Montessori Eğitimi Yaklaşımı programında, oyun köşesi, dinlenme köşesi gibi köşelere yer yoktur. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için aktivitelerin bulunduğu alanlara yer verilir. Matematik, coğrafya, müzik, gibi duyu ve harekete duyarlı bölümler bulunmaktadır.

- Kişisel bakım; kıyafetlerini kendi giyip çıkarabilme, çıkardıklarını katlayabilme, ayakkabılarını yerine koyabilme ellerini ve diş temizliğini yerine getirebilme gibi aktiviteleri kapsar.
- Çevre bakımı; yaşadığı sosyal hayatını önemseyip etrafındaki çöpleri fark edip çöpe atma, etkinlik sonrası sınıfı toplama şeklinde duyarlı olabilme.
- Sosyal ilişki; arkadaşlarıyla yardımlaşabilme, çevresindekilere saygılı davranabilme, kullandığı kelimelerde kibar ifadeler seçebilme.
- Hareket kontrolü; psikomotor olarak bulunduğu davranışlarda ölçülü davranabilme, boyama, koşma, makasla kesebilme, zıplama, kalem tutabilme gibi becerileri yerine getirebilme etkinliklerini kapsar (Poyraz ve Dere,2001; Topbaş, 2004).

Montessori, eğitim materyallerini tasarlarken çocukların rahat kullanabilmesi için onların el ve parmak kaslarına uygun şekilde tasarlamıştır. Güvenirliliği yüksek malzeme olan ahşap malzeme seçilerek üretilmiştir.

Montessori materyalleri, sınıf içerisinde eksik parçayla bulundurulmamalıdır. Çocukların el becerilerinin gelişmesine bireysel ve grup gelişimlerine büyük gelişim sağlar. İş birliğinin gelişmesini ve iş birliği ile çalışırken yeni bilgiler öğrenilmesini sağlar (Lillard , 2014).

Montessori yaklaşımında tasarlanan eğitim ortamında çocuk merkezdedir ve materyalleri kullanarak yaparak-yaşayarak öğrenir. Montessori eğitimi yaklaşımı programında öğretmenin rolü pasiftir, çocuğun bilgiyi

yaparak-yaşayarak keşfetmesine yardımcı olmak ve materyalleri nasıl kullanılacağını göstermekle sınırlıdır. Çocuk deneyimleriyle bilgiyi alır (O'Neil, 1997).

Montessori sınıfında öğretmen iyi gözlem yapan raporlar tutan öğrencinin ihtiyaç noktasında yardım edendir. Montessori sınıfındaki öğretmen, öğrencide dikkat dağınıklığına sebep olmamak için sözlü ifadelerden kaçınır. Montessori öğretmeni sabırlı ve sakinidir.

Montessori, öğretimin gerçekleştiği ortamdaki araç-gereçler hakkında derin bir bilgiye sahip olmalıdır. Öğretmen öğrenciden önce materyalleri kullanıp içselleştirmeli daha sonra çocuklar ile birlikte aktivitelere başlamalıdır. Çocukların yanında hiçbir zaman kılavuz açmamalı hatta meslektaşından öğrenmekle yetinmemeli (Montessori, 1950).

Montessori eğitimi yaklaşımı çocuğun öğrenme düzeyini en üst seviyeye çıkmasını amaçlar. Bu amacı gerçekleştirirken de çocuğun keyif almasını sağlar. Bunu göz önünde bulunduran metot, “kendi kendine eğitim” ilkesini oluşturur. Yaparak- yaşayarak öğrenen çocuk, başkalarının himayesinde olmadan, kendi istediğini yapmaktadır. Bu nedenle öğrenirken başarmanın keyfine varır ve öğrenmeye istekli olur (Montessori, 1953, s. 90-91).

Yaratıcılığı; farklı yaklaşımlar ve bilim adamları açıklamaya çalışmışlardır. Fakat tam bir karşılığı halen bulunmamakla birlikte; yaratıcılığın boyutları, niteliksel özellikleri tam objektiflikle ortaya çıkarılamamıştır. “Yaratıcılık kelimesi Latince doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamındadır” (Rouquette, 1994, s.7). “Yaratıcılık kelimesinin tam bir anlam karşılığı olmadığını düşünen araştırmacılar, bir nesnenin olduğunun dışında farklı malzeme ve teknikler ile tasarlama anlamı ifade ettiğini dile getiriyorlar. Halen yaratıcılığın boyutları, niteliksel özellikleri farklı dinamiklerini ortaya koyamamışlardır” (Oğuzkan,1987, s.2; San, 1985, s.9; Young, & diğ. 1985, s.77).

Yaratıcı düşünme sürecinin ilk araştırmacılarından biri John Dewey dir. Dewey tarafından ortaya konan teknik, problem çözmedir. Dewey problem çözmeyi beş basamakta ele almıştır. John Dewey 'e (1910) göre,

- Problemi anlamak,
- Anlaşılan problemi ortaya koyup tanımlamak,
- Problem hakkında çözümler düşünmek,
- Sonuçları tanımlamak,
- Sonuçlardan birini kabul etmek (Akt. İşmen, 2001),

Sanat eğitimi derslerinde yaratıcılığı geliştirebilmenin yollarından biride, sınıf dışında farklı ortamlarda sanat çalışmaları yapabilmektir. Sanat çalışmalarının okul bahçesi, müze bahçesi veya park alanlarında da yapılması çocukların daha çok ilgilerinin artmasına, kendilerini daha özgür hissetmelerine neden olacaktır. Çocukların daha yaratıcı sanat çalışmaları üretmeleri de sağlanacaktır. “Çocukların sanat eğitimini tanımaları okul öncesi döneminde sanat etkinlikleriyle başlar. Bu durum 2-5 yaş okul öncesinden itibaren yaratıcılığı ve ilgisi doğrultusunda geliştirir” (Read, 1981, s. 8).

Sanat eğitimi derslerinde her konu yöntem olarak değişiklik gösterir. Bir dersin hangi yöntemlerle işleneceği o dersin amaçlarına bağlıdır. Öğrencinin becerilerinin gelişmesi amaçlanan derste “yaparak öğrenme” yöntemi. İfade ve düşünme gücünün gelişmesinin amaçlandığı derste “tartışmaya” yöntemi, uygulanmalı. Yöntem seçimini etkileyen diğer unsurlar; program niteliği, öğrenci tutumları, öğretmen kişiliği sayılabilir (Küçükahmet, 2005, s. 53).

Sonuç olarak, çocuğun kapasitesine, becerilerine, kişiliğine, seçimlerine müdahale etmeden saygı göstermeli. Seçenekler arasında fikir arayan çocuğa o istediğinde fikri sunmak, fakat onun yerine o işi yapmamak veya müdahale etmemek gerekir. En önemlisi de her çocuğa aynı standart aktivitelerle yaklaşmak yanlış olur, çünkü çocukların ilgisi farklı aktivitelere yönelik olabilir.

3-6 Yaş arası yapılan bilimsel araştırmalarda zihinsel gelişimin hızlı olduğu dönemde çocuk ne kadar fazla uyaranla karşı karşıya kalırsa zihin gelişimine etkisi o kadar fazla olduğu bilinmektedir. Konu hakkında bilgisi olan öğretmenler nezaretinde sistemli bir şekilde etkinlikler ele alınırsa kazanımlarda daha kaliteli ve fazla olmaktadır. Basit ama nitelikli sanat eğitimi çok önemlidir (Çakıroğlu Wilbrandt, 2015).

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim programında yer alan görsel sanatlar eğitimi ders konularının, Montessori eğitimi yaklaşımının çocukların yaratıcılık gelişimlerine etkisi belirlenmeye çalışılarak sanat çalışmalarının, özgünlük ve yenilik açısından yansımaları ve Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Programının uygulandığı, görsel sanatlar eğitiminde, görsellerle yapılan anlatım sunumları, çocukların yaratıcılıklarını nasıl etkilediği amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, okul öncesi görsel sanatlar dersinde, Montessori eğitimi yaklaşımı uygulayarak, çocuklardaki yaratıcılık gelişimlerini belirlenebilmesi için araştırma kapsamındaki davranışları doğrudan doğal ortamda incelenerek betimsel analiz tercih edilerek nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Diyarbakır'da bir özel okulun anasınıfında bulunan 48-66 ay arası 80 öğrenci (38 kız-42 erkek) oluşturmuştur. Araştırmanın Montessori Eğitimi Yaklaşım Programı ile eğitim alan 48-66 ay arasından seçilen 20 öğrenci karma yaş grubunu oluştururken, MEB. Programı ile eğitim alan 48-66 ay 60 öğrenci ay gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, okul öncesi eğitimi gören 48-66 yaş çocuklarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanan "Görsel Sanatlar Eğitiminde Montessori Eğitimi Yaklaşımının, Okul Öncesi Çocuklarının Yaratıcılık Gelişimlerine Etkisini Belirlemek için gözlem formu" kullanılmıştır. Gözlem formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Aracı

Okul öncesi eğitim programında yer alan görsel sanatlar eğitiminin, Montessori eğitimi yaklaşımı programı uygulayarak, çocuklardaki yaratıcılık gelişimlerini belirleyebilmek için literatür taranmıştır. Bu araştırmalardan edinilen bilgiler ışığında, MEB. 2012 yılındaki okul öncesi yönetmeliğine göre 37-66 ay okul öncesinde belirtilen amaçlar ve kazanımlar gözden geçirilmiş olup bu bilgiler ışığında 48-66 ay çocuklarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alandaki gelişimlerine bakılarak yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilecek sanat etkinlikleri hazırlanmıştır. Sanat etkinliği seramik tekniği ünitesinden oluşmaktadır. Montessori Eğitimi Yaklaşımı programı uygulama sınıfı olarak seçilen anasınıfında yirmi öğrenciyle ders işlenmiştir. 48-66 ay karma Montessori anasınıfında yaklaşıma uygun sınıf düzeni ve materyalleri kullanılmıştır. MEB. Programının uygulandığı 48-66 ay arası bulunun öğrenciler ay gruplarına göre ayrılmış olup MEB. programında yer alan sınıf düzenine uygun sınıflarda ve materyallerle Öğretmen Merkezli Yaklaşım ile ders işlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak gözlem formu oluşturulmuştur. Araştırmanın uygulama kısmına başlamadan önce, katılımcı-araştırmacı resmi kurumlardan gerekli izinleri almak için rapor hazırlanmıştır. Kurumlardan gelen izinler doğrultusunda üniversite formlarından olan, gönüllü katılım formu çoğaltılmıştır. Araştırma uygulaması yapılacak sınıf velilerine, izin almak için gönderilmiştir. Velilerden imzalı gelen form sahibi öğrenciler, araştırma uygulamasında yer almıştır. 360 adet gözlem formu analiz edilerek bulgular oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Görsel Sanatlar Eğitiminde, Montessori Eğitimi Yaklaşımı Programı Uygulayarak

Oluşturulan Sanat Çalışmalarının, Özgünlük Ve Yenilik Açısından Yansımalarına İlişkin Bulgular.

Montessori eğitimi yaklaşımında gönüllülük esastır buradaki amaç öğretmenin emir kipi kullanmadan öğrencileri derse çekebilme. Montessori eğitiminde kullanılan dil kesinlikle emir kipi olmamalıydı. Öğrencilere "yapar mısınız" değil, "yapmak ister misiniz" şeklinde soru yöneltecekti.

Katılımcı araştırmacı öğretmen, anasınıfı öğretmeninden kendisi derse girmeden önce öğrencilerin sınıfta serbest zaman etkinliğinde öğretmeni beklemelerini özellikle rica etmişti, çünkü buradaki amaç öğretmenin kullandığı cümle;

-Benimle birlikte seramik çamuruyla oynamak ister misiniz? Bütün sınıfın oyuncakları bir anda bırakıp öğretmenin yanına koşmaları Montessori Yaklaşımının ilk aşamasında derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri anlamına geliyordu.

Öğrenciler ilk anda her araç gereci öğretmenden istemeleri öğrencilerin öğretim merkezli öğretim yöntemine alışık olmalarıydı. Fakat öğretmen ikinci aşamaya geçerek;

-Ağzı açık kutularda malzemeleriniz var, sıraya geçerek alabilirsiniz dedi. Öğrenciler hemen adapte olup sıraya geçip malzemelerini aldılar, alamayanlara arkadaşları yardım etti.

Sınıfta fazlasıyla gürültü vardı fakat disiplinsiz, birbirlerine zarar verici bir ortam yoktu. Öğrenciler öğretmenlerine nerede oturabilirim? Sorusuna, öğretmen

-İstedğiniz yerde oturabilirsiniz dedi. Öğrenciler öğretmenin cevabına önce şaşırıldılar daha sonra hoşlarına gitti çünkü özgür olmaları onları çok mutlu etti. Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Öğrenciler yardımlaşırken

Öğretmen seramik çamurundan kısa cümlelerle meraklarını bozmayacak kadar anlattı ve istekleri şekilleri yapabileceklerini söyledi. Çocuklar şekilleri verirken öğretmen kısaca fitil tekniği, yapıştırma tekniği, merdaneyle açma tekniği ve seramik terimlerini de anlattı.

Öğretmen yanlış yapılan durumlarda müdahale etmedi, yardım istendiği takdirde rehberlik etti. Çok ilginç heykelleri gördüğünde dikkatlerini dağıtmamak için. Övgü dolu sözler söylemedi. Öğrencilerin Montessori sınıfındaki seramik çalışmaları birbirinden özgün modeller içeriyordu, heykellerini yaparken müdahalenin olmayışı küçük ay grubu ile büyük ay grubu öğrencilerin aynı masada yer alışları onları daha özgün fikirlere itmişti. Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Seramik tekniği uygulanırken

Ders sonunda birbirlerinin yaptıkları heykelleri merakla ve hayranlıkla seyredip, sorular sormaları derse geliştirdikleri yaratıcı davranışların devamıydı.

Montessori sınıfında seramik uygulaması yaparken, öğretmenin anlatım yöntemine başvurmaması ve yardım isteyen öğrencilerin yanına oturup problemlerine rehberlik etmesi diğer öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını engelledi. Bu sebeple sanat etkinlikleri şekil ve biçim açısından birbirlerinden daha özgün ve yeni figürler çıkmasına sebep oldu. Şekil' 3' de görülmektedir. Öğretmen

-Şimdi ellerinizi yıkamak ister misin? Sorusunu yöneltti, sınıftaki bütün öğrenciler ellerini yıkayıp önlüklerini ve malzemelerini aldıkları kutulara bıraktılar, önlüklerini bırakmayan öğrencileri kendileri uyarıp yönlendirdiler.

Montessori Eğitimi Yaklaşımı programının uygulandığı sınıfta, bilişsel olarak terimler ve teknikler doğru algılandığı şekil 3' de görülmektedir. Öğrencilerin istekleri doğrultusunda derse katılmaları ve öğretmenin konuşma gürültü yapma şeklinde emir kipi kullanmaması onları duyuşsal yönden daha mutlu ve sosyal kıldı. Şekil' 1' de görülmektedir.

48 aylık

54 aylık

60 aylık

66 aylık

Şekil 3. Montessori sınıfı seramik tekniği çalışmaları

Katılımcı – Araştırmacı öğretmen, derste söyleyemediği övgü dolu sözleri ders sonunda Montessori seramik sınıfındaki tüm öğrencilerine söyleyerek mutlu etti,

Öğrencilerin araç, gereçlerini kendileri almaları, önlüklerini kendilerinin giyebilmeleri onların derste aktif - hareketli olmalarını sağladı. Derse karşı motive etti. Bütün ay grubundaki öğrencilerin dikkat sürelerinin farklı olduğu halde aynı süre zarfında aktif derse katıldılar. Çamurla istedikleri şekli verebilmeleri psikomotor gelişimleri açısından çok önemliydi ve başarıyla her hareketleri eşgüdüm ve ahenk içindeydi.

3.2. Görsel Sanatlar Eğitiminde, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Programının Uygulandığı Öğretmen Merkezli Yaklaşım Uygulanarak , Görsellerle Yapılan Anlatım Sunumlarının Öğrencilerin Yaratıcılıklarına İlişkin Bulgular.

MEB. Programının uygulandığı sınıflarda katılımcı-araştırmacı öğretmen sınıfa girmeden sınıf öğretmeni tarafından önceden öğrenciler sırayla önlükleri giydirilmiş yerlerinde oturtulmuş sessizce görsel sanatlar öğretmenlerini bekliyorlardı. Öğretmen sınıfı girdiğinde öğrenciler sessizce öğretmenlerinden merakla konuyu anlatmasını bekliyorlardı. Öğretmen konuyu aktardı

-Bugün seramik konusu işleyeceğiz, şimdi çamurlarınızı dağıtacağım, fakat kimse ayağa kalkmayacak dedi; çünkü öğretim merkezli öğretim yönteminde öğretmen, öğrencinin malzeme alırken kendine ve arkadaşlarına zarar vermesinden endişe duyar.

Öğrenciler öğretmenin otoriter yapısı ve emir kiplerinden dolayı yönergelere uydular. Öğretmen herkesin çamurunu verdi, derse başladı öncelikle çamurun yapısını anlattı neler yapabileceklerine dair akıllı tahtadan örnek görseller açtı ve sözel olarak kendisi de örnekler verdi, kardan adam, hayvanlar, insanlar tencereler yapabilirsiniz şeklinde. Daha sonra teknik terimleri anlattı. Öğrenciler seramik çamuruna şekil vermeye başladılar, Çoğu öğrenci düşünmeden öğretmenin verdiği örnekleri ve akıllı tahtada gördüğü görsellerden yaptı. Öğrencilerin verdiği şekiller biri birine benzemeye ve aynı fikirleri üretmeye başlamış oldular. Şekil 4' de görülmektedir.

Şekil 4. Akıllı tahtadan ders anlatımı

Öğretmen sorulan sorulara sınıfın duyabileceği ses seviyesinde cevaplandırıyor. Sınıftaki öğrenciler öğretmenlerinin her konuşmasında dikkatleri dağılıp öğretmene doğru bakıyorlardı. Öğrencilerin heykelle ilgili teknik hatalarını düzeltiyor onları yönlendiriyordu.

Ayrıca, öğretmenin akıllı tahtadan gösterdiği görseller öğrencilerin dikkatini çekiyordu ve yaptıkları seramik çalışmalar görsellere benzemeye başlıyordu. Öğrencilerin, kendi tasarımlarından ve yaratıcılıklarından oluşan heykeller ortaya çıkmıyordu. Şekil 5' de görülmektedir.

Öğrenciler dersin sonuna doğru sıkılmaya, yaptıklarını bozmaya veya farklı uyarıcılarla ilgilenme başladılar, ayağa kalkmak istediler sınıf disiplini bozuldukça öğretmen sık sık emir kiplerine başvurmaya

başladı, Oysaki Montessori sınıfında ders süremiz bitti dendiği takdirde öğrenciler biraz daha vakit istediler, daha fazla çamur istediler. Birbirlerinden farklı heykeller – objeler ortaya çıkarıp ders sonunda birbirlerinin yaptıklarını hayranlıkla seyredip nasıl yaptın sorularıyla ders ve eserleri hakkında diyaloglar geliştirdiler.

Ders sonunda devamlı oturmak zorunda olan öğrenciler, ellerinizi yıkamanız gerekiyor yönergesine birbirlerini ittirerek kalktılar, öğretmen birbirinize zarar vereceksiniz biraz daha yavaş şekilde uyarılarda bulundu. Duyuşsal yönden öğrenciler dersin başında çamurla oynama durumundan mutluydular fakat dersin sonuna doğru sıkılmaya başladılar. Birbirlerine saygı göstermeden temizlik davranışına geçmeye çalıştılar.

48 Aylık

54 Aylık

60 Aylık

66 Aylık

Şekil 5. MEB.Öğretmen merkezli yaklaşım seramik çalışmaları

3.3. Görsel Sanatlar Eğitiminde, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Programı Öğretmen Merkezli Yaklaşımı ve Montessori Eğitimi Yaklaşımı Uygulanmış Öğrenci Çalışmalarının Yaratıcılıklarına İlişkin Karşılaştırma Bulguları.

Görsel sanatlar dersinde Montessori Eğitim Yaklaşımı uygulaması öğrencilerde ilk olarak şaşkınlık yarattı. Karma yaş gruplarının beraber olması öğrencileri şaşırttı ancak huzursuzluk yaratmadı. Derslere anasınıfı öğretmenlerinin serbest zaman etkinliğinden hemen sonra geçildi. Sebebi; öğrencilerin zorlama olmadan, yönlendirme olmadan, dikkatlerini derse çekebilmek ve sanat etkinliğine katabilmektir. Öğretmenin sınıfta onlara selam vermesinin ardından etkinliğe önce kendisinin başlaması ve öğrencilerin merakla yanına yaklaşması sorular sorması yaklaşımın en önemli noktasıydı. Montessori Eğitimi Yaklaşımında en önemli unsur merak ve deneme yapmaya istekli olma olgusu idi.

Araştırmanın sonunda uygulanan sanat etkinlikleri karşılaştırılmalarına bakıldığında, Montessori eğitimi yaklaşımı uygulanan sınıfta bulunan çocuklar özgür bırakıldıkları ve öğretmen yönlendirmesi olmadığı için, keyifle ders yapmalarına sebep oluyordu. Öğrencilerin merakla sorular sormaları, malzemeleri buldukları yerden kendileri almaları ve alamayan küçük yaş grubundaki arkadaşlarına yardım ederek almaları sınıfta sıkılmayan özgüven sahibi çocuklar ortaya çıkıyordu. Öğrencilerin dersin sonunda sanat etkinliklerini şekillendirme, yaratıcılık ve başarı oranları yüksek bir uygulama geçirdikleri görüldü.

Fakat MEB. programın Öğretmen merkezli yaklaşımın uygulandığı sınıfta öğrencilere verilen görsel sanatlar dersinde öğrenci malzemelerini öğretmenin dağıtması, çocukların sabırla beklemesi sıkılmalarına ve huzursuz davranışlar sergilemelerine sebep oluyordu. Öğretmenin görsellerle örneklemeler yapması ve öğrencilere fikir aktarımında bulunması onların yaratıcılıklarını yönlendirerek sınıfta birbirine benzeyen sanat etkinlikleri çıkmasına sebep oldu.

Öğrenci Sanat Etkinliklerinin, Yaratıcılıklarına İlişkin Karşılaştırma Görselleri.

48 aylık

54 aylık

Şekil 6. Montessori sınıfı seramik tekniği çalışmaları

48 Aylık

54 Aylık

Şekil 7. MEB.Öğretmen merkezli yaklaşım seramik çalışmaları

60 aylık

66 aylık

Şekil 8. Montessori sınıfı seramik tekniği çalışmaları

60 Aylık

66 Aylık

Şekil 9. MEB.Öğretmen merkezli yaklaşım seramik çalışmaları

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

4.1. Tartışma

Okul öncesi çocuklarda, Montessori Eğitimi Yaklaşımının, yaratıcılık gelişimlerine önemli ölçüde etkisi olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalar uyguladıkları programlar ile hedeflerine ulaşmışlardır.

Sanat eğitimi bağlamında düşünüldüğünde, Montessori Eğitimi Yaklaşımının uygulanması öğrencilerin yaratıcılıkları üzerinde etkisi, özgür olmaktan, herhangi bir örneğe bağlı kalmamaktan geçiyordu. Bu bağlamda çocuklar, yanlış yapacak mıyım duygusundan uzaklaşmalarına ve özgüven geliştirmelerine yardımcı oluyordu. Farklı renk ve şekillerle yaptıkları resimlerde farkında olmadan deneme-yanılma yöntemini uygulayarak daha çok öğrenme isteklerini ve yaratıcılıklarını geliyordu. Öğrencinin Montessori Eğitimi Yaklaşımında muntazam çalışma değil yaratıcılığın ön plana çıkarıldığı bir yaklaşım programı olduğunu araştırmalardan ve gözlemlerimizden anlıyoruz.

Bu konuda araştırmalarıyla destekleyen, Çemrek, Demir, Kaynak, Paslı & Temel, (2016), ifade ettikleri gibi Montessori Eğitime devam süresinin artması ile çocukları görsel algı, becerilerini artması şaşırtıcı bir sonuç değildir, diyorlardı. Diğer taraftan Montessori sınıflarındaki sanat etkinliklerine bakıldığında etkinlik sonunda ortaya çıkan eserin geri planda kaldığı ve çocuğun kendi yaratıcılığı ile hayallerini keşfetme özgürlüğüne sahip olduğu bir sürecin ön planda olduğu araştırmalarından anlaşılıyordu.

Bu görüşü savunan, Görener (2006), Sanat eğitiminin, görsel düşünme eğitimi olduğunu vurgulayan sanat eğitimi sayesinde çocukların, bakmak ile görmek arasındaki farkı keşfettiklerini belirtmektedir. Bu görüşü destekleyen diğer araştırmacılar; (Erben, 2005; Oktay, 1987), Öte yandan Montessori Materyalleri ise çocuklara hata yapma, bu hataları gözleme ve fark ederek çözüme gitme olanağı sunmaktadır. Bu durum çocukların otokontrol kazanmalarını sağladığı gibi, aynı zamanda da algılarının gelişimini desteklemektedir.

Bulgularda belirttiği gibi MEB. programın uygulandığı sınıfta öğrencilerin özgür olamaması görsellerle ve sözlü ifadelerle örnekler verilmesi öğrencilerde odaklanma problemi yaşama, derse dikkatini verememe durumu oluşturdu. Öğrenciler ay gurubu olarak kendi ders araç gereçlerini alabilecekleri yeterlikte oldukları halde, onları pasifleştirerek ve hazırcılığa alıştırarak her materyali öğretmenlerinin vermesi öğrencileri psikomotor davranışlar kazanmalarını yavaşlatarak birbirleriyle olan iletişimi olumsuz etkiliyordu.

Eratay'de (2011) yaptığı araştırmada, engelli ve engelli olmayan okul öncesi çocuklarında Montessori Eğitimi Yaklaşımının etkisini değerlendirmiştir. Yapılan analizler sonucunda günlük gözlemler sonucunda hiperaktif, otistik ve normal çocukta başlangıçta aşırı hareketlilik, dikkat dağınıklığı, huzursuzluk, yönergeleri takip etmeme, sık sık ağlama, küsme ve saldırganlık gözlenirken; Montessori Eğitiminin sonucunda bu davranışların önemli ölçüde azaldığı sonucuna varılmıştır. Engelli ve engelli olmayan çocuklarda bu sonuçların alınması Montessori Eğitimi Yaklaşımının etkili olduğu izlenimini vermekte olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda Montessori Eğitimi Yaklaşımının esnek, özgür hareket etme olanağı çocuklarda rahatlık, sakinlik ve huzur duymalarından dolayı sanat etkinliklerde kullandığı renkler, şekiller ve esere bakış açılarında anlamlı farklılık oluşturuyor.

Durakoğlu'nun (2011) ifade ettiği gibi, çocukların problem davranışları incelendiğinde Milli Eğitim Bakanlığı programına göre eğitim alan çocukların davranış problemlerinin Montessori Eğitimi Yaklaşımına göre eğitim alan çocukların davranış problemlerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Montessori Eğitimi Yaklaşımının çocukların davranış problemlerini azaltmada etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Montessori Eğitimi Yaklaşımı içerisinde yer alan düzen duygusu ve düzeni sürdürmedeki bireysel sorumlulukların yerine getirilmesi çocukların davranış problemlerini azaltmada etkili olmuş olabilir. Yapılan araştırmalarda ve literatür taramalarında düzen duygusu gelişiminde ve birbirine geliştirilen güven duygusunun aynı sonuçlar vermesi Montessori Eğitimi Yaklaşımının her araştırmada aynı sonucu verdiğini görmekteyiz.

Kayılı (2010), Milli Eğitim Bakanlığı programı ve Montessori Eğitimi Yaklaşımı ile eğitim verilen çocukların kendini ifade etme, özdenetim ve sosyal becerilerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun aksine çocukların İşbirliği becerilerinin program türü değişkeninden etkilendiği ve Milli Eğitim

Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan çocukların iletişim becerilerinin, Montessori Eğitimi Yaklaşımına göre eğitim alan çocukların iletişim becerilerinde daha az olduğu belirlenmiştir.

4.2. Sonuç

Araştırma “Görsel Sanatlar Eğitiminde Montessori Eğitimi Yaklaşımının, Okul Öncesi Çocuklarının Yaratıcılık Gelişimlerine Etkisi var mıdır? Sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Montessori Eğitimi Yaklaşımının okul öncesi çocukların yaratıcılık gelişimlerine olumlu yönde etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırmanın Montessori Eğitimi Yaklaşım Programı ile eğitim alan 48-66 ay arasından seçilen 20 öğrenci ve MEB. Programı ile eğitim alan 48-66 ay 60 öğrenci oluşturulmuştur.

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim programındaki görsel sanatlar dersinin, Montessori Eğitimi Yaklaşımı uygulayarak, çocuklardaki yaratıcılık gelişimlerini belirleyebilmek için nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmanın örnek olay çeşitlemesi ve katılımcı araştırmacı olarak gözlem formları ve kamera destekli araştırma yürütülmüştür. Elde edilen 360 adet gözlem formu verileri analizinde Montessori Eğitimi Yaklaşımı'nın okul öncesi çocuklarının yaratıcılık gelişimlerine etkisi olup olmadığı kamera ve fotoğraf destekli tespit edilip bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Montessori Eğitimi uygulanan 20 öğrencinin ilk ünite başlangıcında hareketlilik, huzursuzluk, şaşkınlık, yönergeleri takip edememe fark edilirken; Montessori Eğitimi Yaklaşımı sonunda bu olumsuz davranışlarda önemli ölçüde sönme olduğu, öğretmenin derse katılmak ister misiniz? Sorusu çocuklarda güdülenme oluşturmuştur. Sınıfın hepsinin derse katılıp odaklanarak sanat eğitimi eserlerini birbirlerinden farklı uygulamaları ve öğrencilerin birbirlerinin eserleri hakkında konuşmaları, bilgi almaları yaklaşımın önemli ölçüde öğrencilere fayda sağladığı görüldü. Çocuklar yönerge olmadan, derslere kendi istekleri doğrultusunda katılmaları, malzemelerin yerlerini öğrenip kapağı açık kutulara yönelmeye başladıkları görüldü. Öğrenciler istedikleri vakitte sanat eğitimi dersine katılabilme duygusu, kendi vakitlerini kontrol edebilme hissi öğrencilerin eserlerine karşı daha dikkatli ve yaratıcı oldukları görüldü.

Araştırmalarda görülen bulgularda, Milli Eğitim Bakanlığı Programı ile işlenen, sanat eğitimi derslerinde, öğretmenin sadece görsel materyalleri, örnek modelleri, anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullanması, çocukların ilgisini çeken ve seçim yapma özgürlüğü sunma ile ilgili bir görüş bildirmediği, hatta malzeme dolapları öğrencilerin ulaşamayacakları yükseklikte veya göremeyecekleri kapalı dolaplarda bulunması onları öğrencilerin yaratıcılıklarını sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aslan, N. & Aslan Cansever, B. (2009). Eğitimde yaratıcılığın kullanılmasına ilişkin Öğretmen Tutumları. *Tiibav Bilim Dergisi*, 2 (3), 333-340 Alınan yer <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubav/article/view/1013000073>
- Başal, H. A. (2003). *Okul öncesi eğitiminde uygulamalı çevre eğitimi*. M. Sevinç (Ed.), İstanbul: Morpa Kültür yayınları
- Durakoğlu, A. (2011). Maria Montessori'ye göre okul öncesi çocukluk. *Pegem net*, 16, 133-145 Alınan yer <https://pegem.net/dosyalar/dokuman/138103-20131213102751-10.pdf>
- Eratay, E. (2011). Okul öncesi çocuklarda davranış problemleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. Alınan yer <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubav/article/view/1013000073>
- Erben, S. (2005). *Montessori materyallerinin zihnin engelli ve işitme engelli çocukların alıcı dil gelişiminden görsel algı düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Görener, Ö. (2006). *Beş-altı yaş grubu çocuklarda yapılandırılmış görsel sanat eğitiminin görsel algılamaya etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İşmen, A.E. (2001). Duyusal zeka ve aile işlevleri arasındaki ilişki. *Akademik araştırmalar indeksi*, Alınan yer <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423872464.pdf>
- Kayılı, G. (2010). Montessori yönteminin beş – altı yaş çocuklarının dikkat toplama becerilerine etkisinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35, (371) 16-21. Alınan yer https://www.researchgate.net/publication/267094322_Montessori_Yonteminin_Bes_Alti_Yas_Cocuklarinin_Dikkat_Toplama_Becerilerine_Etkisinin_Incelenmesi
- Küçükahmet, L. (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Lillard,P.P.(2014).*İlk ve ortaokulda montessori eğitimi. Doğumdan erişkinliğe uzanan kapsayıcı bir eğitim yaklaşımı. (1. Baskı)*. O. Gündüz (Çeviri Ed.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Montessori, M. (1950). *La scoperta del bambino*. Roma: Garzanti.
- Montessori, M. (1953). *La mente del bambino*. Roma: Officine Grafiche Aldo Garzanti.
- Oğuzkan, Ş. (1987). *Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Oktay, A. (1987). Okul öncesi eğitimde çağdaş bir yaklaşım: montessori yöntemi. Ya-Pa 5. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri.,Antalya: Ya-Pa Yayınları
- O'neil, D.E. (1997). *Classical Montessori: A Study of the Classical Rhetorical Canons in Early Montessori Writing Instruction*. (MS Thesis). Old Dominion Universty, Virginia.
- Öngören, S. (2008) .*Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocuklarına geometrik şekil kavramı kazandırmada montessori eğitim yönteminin etkinliği*. (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2001). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları
- Rouquette, M.L. (1992).*Yaratıcılık*. (14). Işın Gürbüz (Çeviri Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Temel, Z. F., Kaynak, B., Paslı, H., Demir, H.& Çemrek, B. (2016). Montessori eğitim kurumlarındaki çocukların görsel algı ve çizim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.Alınana yer <https://www.researchgate.net/publication/324875143> *Okul oncesi ogretmenlerinin farkli egitim ya klasimlarini bilme durumlarinin incelenmesi*
- Yıldırım,S.,Akman,B.& Alabay, E. (2012). Okul öncesi dönem çocuklarına sunulan montessorri ve mandala eğitiminin görsel algılama davranışlarına etkisinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* ,32, Alınan yer <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231628>
- Wilbrandt Çakıroğlu, E. (2012). *Okulöncesi eğitimde montessori yaklaşımı. (2. Baskı)*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Wilbrandt Çakıroğlu, E. (2015). *Maria Montessori yöntemiyle çocuk eğitimi sanatı. (4. Baskı)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.